

Carsten Hjorth Pedersen

Teser om pædagogik og kristendom

FORORD

af Hans Jørgen Hansen, formand for KPI

Det er med stor glæde, at vi i KPI kan udgive nedenstående teser om pædagogik og kristendom.

Teserne er Carsten Hjorth Pedersens værk. Men han har valgt at have en del medspillere i tilblivelsesprocessen, således at teserne samtidig er resultat af en dialog med mange mennesker – såvel teologer, som teoretikere og praktikere inden for pædagogikkens verden. Som en del af denne proces er teserne også blevet behandlet i KPI's bestyrelse og repræsentantskab. Her er de modtaget med glæde og tilfredshed, som et udtryk for det grundlæggende formål for KPI: »at bidrage til teologisk og pædagogisk gennemtænkning med henblik på at fremme pædagogisk praksis: undervisning, opdragelse, vejledning og forkyndelse«.

Begge organer i KPI's ledelse tilslutter sig indholdet og de bærende tanker i teserne. Det enkelte bestyrelses- eller repræsentantskabsmedlem kan dog tage forbehold over for enkelte teser og formuleringer. Teserne er jo netop blevet til for at fremme debatten om pædagogik ud fra et kristent ståsted. Og en sådan debat om de mange enkeltområder og formuleringer bliver man ikke lige færdig med ...

Vi ser disse teser som et skelsættende produkt i arbejdet med at oprette et Kristent Pædagogisk Institut i Danmark. Teserne er i deres uafsluttede form et enestående arbejdsgrundlag for enhver, som tænker og virker i spændingsfeltet mellem pædagogik og kristendom. Her er noget for teologen, for pædagogen, for læreren, for forældrene, for børne- og ungdomskonsulenten, for den studerende osv. Alle kan læse disse teser – eller dele af dem – på deres niveau og med deres specifikke baggrund og få stof til videre gennemtænkning og bearbejdning.

Vi anser således disse teser som et klart signal indadtil i KPI-sammenhænge og udadtil i bredere teologiske og pædagogiske kredse om, hvad det er, vi gerne vil bygge på og arbejde på i KPI.

En tak til Carsten Hjorth Pedersen for at have fostret idéen og gennemført den.

INDHOLD

Indledning	7
Definitioner og henvisninger	9
Grundlag	10
1. Et kristent livs- og menneskesyn	11
1.1 Mennesket er skabt af Gud.....	11
1.2 Mennesket er faldet fra Gud.....	11
1.3 Mennesket er opretholdt af Gud.....	12
1.4 Mennesket er genløst af Gud.....	12
1.5 Menneskets forhold til Gud.....	13
1.6 Gud, medmennesket, skaberværket og jeg'et.....	14
1.7 Mennesket i relationerne.....	15
1.8 Menneskets liv mellem magterne.....	16
1.9 Mennesket i kulturen.....	18
1.10 Barnet.....	18
2. Det verdslige og det åndelige regi	19
2.1 Luthers lære om de to regimenter.....	19
2.2 At skelne mellem og at sammenholde de to regi.....	20
2.3 Pædagogisk virksomhed og kristen oplæring i lys af de to regi.....	21
3. Pædagogisk mandat og pædagogiske institutioner	22
3.1 Pædagogisk mandat.....	22
3.2 Pædagogiske institutioner.....	22
4. Pædagogisk virksomhed på kristen grund	23
4.1 Generelt.....	23
4.2 Konstruktiv og destruktiv.....	23
4.3 Kærlighed og selvværd.....	24
4.4 Opdragelse.....	25
4.5 Undervisning og læring.....	26
4.6 Selvstændighed.....	27
4.7 Autoritet.....	27
5. Kristen oplæring	29
5.1 Børn og voksne i forhold til Gud.....	29
5.2 Dåben og troen.....	29
5.3 Oplæringens vilkår.....	30
5.4 Oplæringens mål.....	30
5.5 Oplæringens indhold.....	31
5.6 Oplæringens former.....	31
5.7 Oplæringens rum.....	32
5.8 Opdragelse, kristenliv og helliggørelse.....	33
Om Kristent Pædagogisk Institut (KPI)	35
Om forfatteren	36

INDLEDNING

Disse teser om pædagogik og kristendom er et forsøg på at fremholde, konkretisere og aktualisere, hvad pædagogisk tænkning og praksis på et kristent grundlag indebærer – på vort sted og i vor tid. Teserne forstår sig selv som sande, men dog ufuldkomne forsøg på at forstå og anvende Guds åbenbaring på dette felt.

Nogle af teserne er sat med petit. Disse rummer mere konkrete pædagogiske konsekvenser af de forudgående teser. Disse teser har mere eksemplets præg. De er mere tids- og stedsbundne end de øvrige teser, og de er for fleres vedkommende sammenfaldende med, hvad pædagoger med andre livs- og menneskesyn vil kunne sige. Det kan diskuteres om flere eller færre af teserne burde stå med petit.

Teserne har været til høring hos mange personer, som på hver sin måde har præget teserne. Jeg er hver enkelt af disse medlæsere taknemmelig for reaktioner og ændringsforslag. En speciel tak retter jeg til lærer og cand. philol. Birgitte Kjær, som på en særlig måde har været min sparringpartner i denne proces. Teserne har således undergået mange forandringer siden det første udkast i februar 2001. Når der »sættes punktum« nu, er det ikke udtryk for, at teserne ikke kan blive bedre. Det er udtryk for, at teserne er så færdige, som de kan blive på nuværende tidspunkt. Men det er mit håb, at den proces, som har forløbet gennem flere måneder, vil fortsætte også efter offentliggørelsen. Mit ønske er, at enhver læser eller pædagogisk institution, som bruger disse teser, selv tænker og formulerer videre og omsætter teserne til sit sted og sin tid.

*Carsten Hjorth Pedersen
Pædagogisk konsulent i
Kristent Pædagogisk Institut*

DEFINITIONER OG HENVISNINGER

»Et kristent livs- og menneskesyn« (hovedpunkt 1) omfatter i denne sammenhæng også det, som af og til kaldes »en kristen virkelighedsopfattelse«. Livs- og menneskesynet rummer altså ikke blot synet på planter, dyr og mennesker og livet i det hele taget, men også synet på og opfattelsen af Gud som skaber, genløser og livgiver, åndsverdenen og den døde materie - altså såvel den skabende som den skabte virkelighed og relationerne dem imellem.

Udtrykket »et kristent livs- og menneskesyn« bruges bevidst, da en brug af alternativet »det kristne livs- og menneskesyn« ville indikere, at der kun findes én måde at formulere Bibelens livs- og menneskesyn på. Det nedenfor formulerede kristne syn på livet og mennesket er altså det nærmeste, jeg p.t. kan komme en formulering af Bibelens syn på sagen.

Når der i det følgende tales om »pædagogik, pædagogisk og pædagog«, sigtes der til forhold, hvor to ligeværdige personer omgås i en relation, hvor den ene (en voksen) har personlig eller faglig myndighed i forhold til den anden (et barn eller en ung).

Den deciderede voksenpædagogik og den deciderede specialpædagogik er ikke omfattet af disse teser. Flere af tesoerne vil dog også være gældende for eller til inspiration for voksenpædagogikken og specialpædagogikken.

»Pædagog« bruges her om enhver voksen, som står i en legitim pædagogisk relation til et barn eller en ung. Der er først og fremmest tale om forældre, men også om lærere, pædagoger i børne- og ungdomsinstitutioner, medarbejdere i børne- eller ungdomsarbejde og konfirmandundervisere. Voksne myndighedspersoner, som bevidst krænker barnets legitime grænser og rettigheder er i det følgende ikke omfattet af begrebet »pædagog«.

For nemheds skyld bruges herefter »barn« om »barn *eller* ung«.

»Pædagogisk virksomhed« sigter til opdragelse, vejledning og undervisning i almindelighed.

»Pædagogisk virksomhed på kristen grund« (hovedpunkt 4) sigter til opdragelse, vejledning og undervisning på grundlag af et kristent livs- og menneskesyn - i Guds verdslige regi.

»Kristen oplæring« (hovedpunkt 5) defineres her som den virksomhed, der øves for at oplære det døbte barn i troen samt for at formidle kristentroen til udøbte og ikke-troende børn - i Guds åndelige regi.

»Kristen opdragelse« fungerer som samlebetegnelse for »pædagogisk virksomhed på kristen grund« og »kristen oplæring«.

Hovedpunkt 1 handler om livs- og menneskesynet, der er grundlæggende for kristen opdragelse. Hovedpunkt 2 handler om det verdslige og åndelige regi, der bl.a. udfolder, hvilken betydning Guds dobbelte handlen med verden har for pædagogikken. Hovedpunkt 3 handler om pædagogisk mandat og pædagogiske institutioner, der også er grundlæggende for kristen opdragelse.

»CA« betyder Confessio Augustana. »LLK« betyder Luthers Lille Katekismus. Disse udgør de specifikt lutherske bekendelsesskrifter for Den danske Folkekirke.

GRUNDLAG

Grundlaget for disse teser om pædagogik og kristendom er

- den kristne tro, således som den er udtrykt i Bibelen, der er Guds inspirerede, fuldt troværdige og urokkelige ord og absolutte autoritet i alle spørgsmål vedrørende kristen tro, lære og livsførelse,
- den evangelisk-lutherske kirkes bekendelse som en ret forståelse af Bibelen.

1. ET KRISTENT LIVS- OG MENNESKESYN

1.1 Mennesket er skabt af Gud

- a. Mennesket er skabt som mand og kvinde af Gud i hans billede (1 Mos 1,27).
- b. Gudbilledligheden indebærer primært en oprindelig retfærdighed og syndfrihed, sekundært menneskets religiøsitet, kærlighed, ansvar, samvittighed, moral, kreativitet, abstrakte tænkning og verbale sprog.
- c. Mennesket er unikt - ikke en guddom, ikke et dyr (Sl 8,4-9).
- d. Det primære prædikat på Guds forhold til mennesket er *tiltale*. Der er tale om et personligt møde mellem Gud (skaberen, den fuldkomne, den evige) og mennesket (skabningen, den ufuldkomne, den begrænsede), hvor Gud tiltaler mennesket, og mennesket svarer ham (jf. ordet »ansvar«).
- e. Mennesket er et *jeg*; en person med identitet, selvopfattelse og legitime behov.
- f. Mennesket har fuldt menneskeværd uafhængigt af fysisk og psykisk udrustning.
- g. Skønt der kan siges en del om mennesket (se nedenfor), er mennesket dybest set uudgrundeligt.

1.2 Mennesket er faldet fra Gud

- a. Mennesket blev af slangen (Djævelen) fristet til ulydighed mod Gud, hvorved det faldt ud af det umiddelbare og tillidsfulde forhold til Gud.
- b. Ved syndefaldet mistede mennesket den retfærdighed og syndfrihed, som oprindelig var den primære del af gudbilledligheden, men ikke den i tese 1.1b nævnte sekundære del, skønt også denne sekundære del grundlæggende er præget af faldet.
- c. Som konsekvens af syndefaldet forbandede Gud slangen og forviste mennesket fra Edens Have.
- d. Alle mennesker har siden syndefaldet måttet bære konsekvenserne heraf i form af synd, skyld, lidelse og død (Rom 3,23 og 6,23a). Den øvrige skabning er også mærket af forkrænkeligheden (Rom 8,19-20).

1.3 Mennesket er opretholdt af Gud

- a. På trods af faldet er mennesket fortsat Guds skabning, som han opretholder fysisk, mentalt, åndeligt og socialt.
- b. Ægteskabets, familiens, forvaltningens og arbejdets gave og opgave, som mennesket fik før faldet, står fortsat ved magt og kan i faldets verden blive til støtte, glæde og opretholdelse for mennesket.
- c. Gud opretholder mennesket for at frelse det for tid og evighed.

1.4 Mennesket er genløst af Gud

- a. Den samme dag, som mennesket faldt, gav Gud et løfte om menneskets genløsning ved »kvindens afkom« (1 Mos 3,15).
- b. Denne genløser er Jesus Kristus, undfanget ved Helligånden og født af jomfru Maria.
- c. Jesus Kristus levede det fuldkomne og syndfri menneskeliv. Han led, døde og opstod for alle mennesker og er den, ved hvem og til hvem alting er skabt og består (Kol 1,16-17).
- d. Jesu frelsesværk er en foregribelse af den fremtidige forløsning af skaberværket ved Jesu genkomst.
- e. Ved dåb og tro på Jesus Kristus bliver mennesket genfødt til nyt liv med Gud, hvorved den primære del af gudbilledligheden genoprettes for at fuldkommengøres i den fremtidige forløsning (Ef 4,24 og Kol 3,10).
- f. Det genfødte menneske har to naturer indtil den fremtidige forløsning: Den gamle natur, som ikke ønsker at gå Guds veje, og den nye natur, som ønsker det. Det ikke genfødte menneske har kun den gamle natur.
- g. Ordet »genløst« bruges i denne sammenhæng om det objektive, som gælder alle mennesker, mens ordet »genfødt« bruges om det subjektive, som kun gælder de mennesker, der tror på Jesus Kristus og bliver døbt i Den treenige Guds navn.

1.5 Menneskets forhold til Gud

- a. Alle mennesker - altså også ethvert barn og enhver voksen - er skabt af Gud, faldet fra Gud, opretholdt af Gud og genløst af Gud.
- b. Det er udtryk for en reduktion kun at se mennesket i en, to eller tre af disse fire dimensioner.
- c. Det menneske, som ved dåb og tro er genfødt, står i nådens relation til Gud og vil blive evigt saligt. Det menneske, som ikke er genfødt, står i vredens relation til Gud og vil gå evigt fortabt. Dette er ikke en statisk bestemmelse om det enkelte menneske. Det er nemlig muligt, så længe

mennesket lever på denne jord, at gå fra vredens til nådens relation til Gud og modsat (se ill. 1).

- d. Gud kender det enkelte menneskes sande relation til ham.
- e. Et kristent livs- og menneskesyn giver grundlæggende, men ikke detaljeret svar på tre eksistentielle spørgsmål:
 - Hvor kommer mennesket fra? - Mennesket kommer fra Gud.
 - Hvad er menneskets opgave i verden? - At leve til Guds ære og i tjeneste for næsten.
 - Hvor går mennesket hen? - Mennesket går mod evig fortabelse eller evig salighed.
- f. I pædagogisk sammenhæng indebærer dette bl.a.,
 - at alle pædagoger og børn er skabt, opretholdt og genløst af Gud, og derfor har de et grundlæggende menneskeværd,
 - at alle pædagoger og børn er faldet fra Gud, hvilket sammenholdt med skabelse og opretholdelse giver baggrund for en pædagogisk realisme, altså hverken overdreven optimisme eller overdreven pessimisme i de pædagogiske situationer,
 - at alle pædagoger og børn på baggrund af skabelse, fald, opretholdelse og genløsning bør have Guds ord formidlet,
 - at alle pædagogers og børns relation til Gud for tid og evighed afgøres af det enkelte menneskes forhold til Jesus Kristus.

1.6 Gud, medmennesket, skaberværket og jeg'et (se ill. 2)

- a. Gud er treenig: Fader, Søn og Helligånd.
- b. Mennesket er skabt til fællesskab med Gud og andre mennesker.
- c. Forholdet mellem mand og kvinde i ægteskabet er den tætteste menneskelige relation, mens forholdet mellem forældre og børn er den næsttætteste, jf. 1 Mos 1,27-28 og 2,24.
- d. Det primære prædikat på menneskets forhold til medmennesket er *samtale* mellem ligeværdige personer. I nogle tilfælde er der tale om en jævnbyrdig, *symmetrisk* samtale. Bl.a. i pædagogiske situationer er der tale om en ikke jævnbyrdig, *asymmetrisk* samtale; men også barnet giver den voksne indsigt i mangt og meget samt sand erkendelse af livet.
- e. Skaberværket er både at forstå som den uforarbejdede natur, fx i form af dyr, planter, mineraler, landskaber m.m., og som den af mennesket forarbejdede natur i form af fx fødevarer, beklædning, boliger, redskaber m.m.
- f. En væsentlig del af den pædagogiske opgave er at navngive, give redskaber til at håndtere, eksperimentere med og forvalte skaberværket.

- g. Personligheden er en helhed, som kan beskrives i dens forskellige aspekter. Her vælges en tre-delt beskrivelse af personligheden: krop, sjæl og ånd. Kroppen betegner da menneskets legeme og fysiske liv. Sjælen betegner da en helhed bestående af tanker, viljer og følelser. Ånden betegner da menneskets religiøsitet, ansvar, moral og samvittighed. Kristen opdragelse bør tage sigte på og tage hensyn til hele personligheden: krop, sjæl og ånd.
- h. Kønsdifferentieringen er en del af skaberværket, hvorfor det er en væsentlig opgave at hjælpe piger og drenge til afklaring af deres kønsmæssige identitet og relation til hinanden.
- i. Menneskets samvittighed er en moralsk domsinstans, som er skabt af Gud, men præget af den aktuelle kulturs normer.
- j. Mennesket er bestemt til at foretage etiske og moralske overvejelser over godt og ondt, sandfærdigt og løgnagtigt. Mennesket er bestemt af sine drifter, men ikke i sine drifters vold. Derfor stilles mennesket til ansvar for sine handlinger og ord – af både Gud, medmennesket og sig selv.
- k. Det er en pædagogisk opgave at stimulere samvittigheden med det gode og sande.

1.7 Mennesket i relationerne

- a. Et kristent livs- og menneskesyn er teocentrisk, hvorfor menneskets første relation er Guds-forholdet.
- b. Mennesket står grundlæggende i tre relationer: under Gud, ved siden af medmennesket og over skaberværket.
- c. Det er udtryk for en reduktion kun at se mennesket i en eller to af de tre relationer.
- d. De tre relationer og jeg'et mærkes alle af skabelse, syndefald, opretholdelse og genløsning. Dette er baggrunden for, at det kristne menneskesyn er *realistisk og modsætningsfyldt* (se ill. 3).
- e. I forholdet til Gud er faldet altødelæggende. I forholdet til medmennesker og skaberværk er faldet relativt ødelæggende.
- f. Det dobbelte kærlighedsbud udgør den grundlæggende norm for jeg'ets forhold til Gud og medmennesket: »Du skal elske Herren din Gud af hele dit hjerte og af hele din sjæl og af hele dit sind. (...) Du skal elske din næste som dig selv.« (Matt 22,37-39).
- g. I pædagogisk henseende indebærer dette bl.a. at,
 - pædagogen og barnet står i et grundlæggende ansvarsforhold til Gud,
 - barnet er et medmenneske, som pædagogen har ansvar for, men dette ansvar er ikke absolut; det aftager efterhånden som barnet modnes,

- der findes en virkelighed uden for subjektet at formidle til børn,
- det er en vigtig pædagogisk opgave at styrke barnets selvfølelse (jeg er ...) og selvtilid (jeg kan ...).

1.8 Menneskets liv mellem magterne (se ill. 4)

- Et menneskes liv strækker sig fra undfangelse gennem fødsel, liv og død til evig eksistens. Et fuldstændigt livsforløb rummer afgørende livsafsnit som barndom, ungdom, personlig myndighed, voksenliv og alderdom. Disse livsafsnits omfang og tidsfæstelsen af overgangene imellem dem er afhængig af samfundsforhold, kultur og historie.
- Et menneskes liv forløber ikke i ingenmandsland. Mennesket er grundlæggende en person mellem magterne: *Gud* (Fader, Søn og Helligånd) og *de ødelæggende magter* (Djævel, synd og død). Gud og de ødelæggende magter er aktive i ethvert menneskes liv fra undfangelse til død.
- Der er ikke tale om et jævnbyrdigt magtforhold, for de ødelæggende magter er ikke en »mod-gud«. Gud har magt over de ødelæggende magter og vil en dag definitivt besejre dem; men *mennesket* er sat på valg mellem magterne og har ansvar, hvorfor det på paradoksalt vis er både determineret og frit. Se desuden 2.2b og 2.2c.
- Der er forskel på genfødtes og ikke genfødtes position i forhold til magterne, men ikke således, at kun de sidste befinder sig imellem magterne.
- Gud vil alle menneskers evige frelse, men mennesket kan afvise Guds frelsesvilje og gå evigt fortabt.
- Menneskets individuelle historie eksisterer altid som en del af menneskeslægten og kulturens historie.
- I pædagogisk henseende er det vigtigt at skelne mellem de forskellige overgange og livsfaser, da de hver for sig har sine karakteristika, fordringer og udfordringer. Børn skal have lov til at være børn, og voksne skal have lov til at være voksne. Det volder stor skade, når børn pålægges voksenlivets ansvar, og når voksne tilnærmer sig barndommens relative uansvarlighed.
- I pædagogisk henseende er opgaven flerfoldig, fx:
 - at bidrage til at såvel pædagoger som børn ser sig selv i dette lys,
 - at fremme det etiske set gode og hæmme det etiske set onde i verden, så de skadelige virkninger bliver mindst og færrest mulige, mens de gavnlige virkninger bliver størst og flest mulige for så mange mennesker som muligt i den nuværende verden,
 - at erkende menneskelivets vilkår, såvel livets gode som tragiske grænser.

1.9 Mennesket i kulturen

- a. Håndens og åndens arbejde indebærer menneskets evne til at udnytte og forarbejde naturens råmaterialer til fx fødevarer, beklædning, boliger, redskaber m.m.; desuden indebærer håndens og åndens arbejde menneskets evne til at frembringe musik, litteratur, billedkunst, filosofi, politik, samfundsstrukturer og -indretninger m.m.
- b. Alt ærligt håndens og åndens arbejde er kultur.
- c. Gud har givet mennesket kulturopgaven (1 Mos 1,27 og 2,15).
- d. Ethvert menneske - hvad enten det er genfødt eller ej - bliver holdt oppe af Skaberen og tilskyndet af ham til at udføre kulturopgaven.
- e. Mennesket er et åndsvæsen med gudgivne potentialer til et liv i og af kulturen.
- f. Kulturens hensigt er:
 - at ære Gud,
 - at gavne og glæde næsten i form af tjeneste for og kommunikation med næsten,
 - at gavne og glæde mennesket selv, idet mennesket har et subjektivt behov for kulturel udfoldelse,
 - at få og give indsigt i helheder, dele og sammenhænge i skaberværket og således handleberedskab til at forvalte naturen til bedste for alt liv.
- g. Gud og de ødelæggende magter er aktive i kulturprocesserne. Gud for at bruge kulturen til gavn og glæde for mennesker. De ødelæggende magter for at misbruge kulturen til skade og sorg for mennesker.
- h. Pædagogisk virksomhed er en væsentlig kulturel aktivitet, som bør foregå ud fra ovennævnte grundforståelse.
- i. Opdragelse er både en del af og en forberedelse til at udføre kulturopgaven. Opdragelse indebærer, at voksne søger at indvi børn i kulturens erfarede og tolkede historie.

1.10 Barnet

- a. Hvad der ovenfor er sagt om mennesket generelt, gælder også om barnet.
- b. Børn er grundlæggende en gave og velsignelse fra Gud (Sl 127,3).
- c. Jesus fremholder barnet som et forbillede for den voksne i henseende til modtagelse af Guds rige og tillid til Gud (Matt 18,1-5).
- d. Jesus har en særlig omsorg for barnet. (Matt 18,6-11).
- e. At Guds Søn lod sig undfange og føde som et barn, er det stærkeste udtryk for, at Gud vedkender sig barnets liv som fuldværdigt (Matt 1,18-25).
- f. Barnets relative hjælpeløshed konstituerer den pædagogiske situation.

2. DET VERDSLIGE OG DET ÅNDELIGE REGI

2.1 Luthers lære om de to regimenter

- a. Luthers lære om de to regimenter er et *tolkningsprincip*, der kan anvendes som overordnet teologisk perspektiv på forholdet mellem Guds rige og de jordiske riger, herunder forholdet mellem menigheden og skaberordningerne og disses formidlingsmæssige virkemidler.
- b. Det bærende princip i læren om de to regimenter er, at Gud regerer verden på en dobbelt måde: Som skaber og opretholder på den ene side; som frelser og forløser på den anden side. Guds skaber- og opretholdergerning finder sted i det verdslige regimente; hans frelser- og forløsergerning til det åndelige.
- c. I det verdslige regimente sørger Gud for orden og ret i samfundet og holder de dæmoniske kræfter nede via skaberordningerne (fx ægteskab, familie, venskab, myndigheds personer, øvrighed). De ti Bud er grundlæggende norm for det verdslige regimente.
- d. I det åndelige regimente formidles lov og evangelium med henblik på menneskers frelse. Det sker ved ord og sakramenter, som er overgivet til menighedens forvaltning.
- e. Når Luther betegner det verdslige regimente som Guds »venstre arm« og det åndelige som Guds »højre arm«, er det for at give udtryk for, at Gud er det egentligt handlende subjekt i begge regimenter, men på forskellig måde. Og højre arm er den vigtigste (se 1.3c).
- f. Regimentslæren kan ikke løsrives fra gudsbegrebet. Gud møder mennesker indirekte gennem natur, historie og borgerlige livsordninger, direkte gennem ord og sakramenter.
- g. I sin kamp mod de ødelæggende magter betjener Gud sig af begge regimenter med deres forskellige midler: På den ene side ordet og sakramenterne, der frit tiltaler mennesket. På den anden side fornuften, følelsen, viljen, samvittigheden, ordningerne og den ydre magt.
- h. Mennesket er inddraget – både som kampplads og som kampdeltager – i den standende kamp mellem Gud og de ødelæggende magter. Men dette sker i to forskellige *perspektiver*. Luther benævner disse to med »coram Deo«, dvs. *i forhold til Gud* og »coram hominibus/mundo«, dvs. *i forhold til medmennesket og verden*. Og med to forskellige *formål*: (1) For at føre mennesker ind i Guds rige og bevare dem der, og (2) for – så vidt muligt – at hjælpe mennesker til et godt liv i det jordiske rige.

- i. Mennesker – kirkelige såvel som verdslige myndighedspersoner, genfødte såvel som ikke genfødte – står til ansvar for Gud, hvad angår forvaltningen i de to regimenter.

(Nedenfor udskiftes det misforståelige og gamle udtryk »regimente« med det mere forståelige og nutidige »regi«.)

2.2 At skelne mellem og at sammenholde de to regi (se ill. 5a-c)

- a. Menneskets muligheder er fundamentalt forskellige i de to regi (se 2.2b og 2.2c).
- b. I forhold til Gud er mennesket fortabt i synd og under Guds vrede. I frelsens sag er mennesket ikke Guds medarbejder, men helt afhængig af en stedfortræder. Den absolutte retfærdighed, som alene strækker til over for Gud, gives af nåde og tilregnes ved tro, dvs. uden menneskets fortjeneste. Mennesket har en trælunden vilje og kan kun siges at stå i valgets situation i forhold til Gud, når Gud møder mennesket i forkyndelsen af evangeliet (CA 2 og 4).
- c. I forhold til medmennesker og verden er mennesket uanset tro både destruktivt og konstruktivt. Det kan både gøre godt og ondt. I forhold til medmennesker og verden er mennesket aktivt; det har evner og kan gøre noget. Den relative retfærdighed, som medmennesket og skaberværket kan »nøjes« med, kan mennesket yde og *lære* at yde. Her er mennesket Guds medarbejder. I disse sager har mennesket en relativ fri vilje til vælge mellem ondt og godt (CA 18).
- d. Hvis de to regi *adskilles*, mister det verdslige regi sin forankring i Gud og det åndelige sin forbindelse til hverdagslivet, hvorved evangeliet forrådes og mennesker lider skade.
- e. Hvis de to regi *sammenblandes*, bliver det verdslige regi et åndeligt tyranni og det åndelige regi et verdsligt tyranni, hvorved evangeliet forrådes og mennesker lider skade.
- f. Det verdslige regi er ideelt set ikke profant og sekulariseret. Det bør være kendetegnet ved en »ægte verdslighed«, som ikke har sluppet oprindelsen og slutpunktet i Gud. Men selv hvis det verdslige regi slipper sin oprindelse og slutpunkt i Gud, er det stadig af ham.
- g. Gud har valgt at lade sin styrelse af verden udøve gennem mennesker, som grundlæggende virker på to måder:

- I. Som formidlere af genløsningen, der både har timelig og evig konsekvens. Dette sker gennem forkyndelse af ordet, forvaltning af sakramenterne og diakoni.
- II. Som formidlere af opretholdelse, der kun har timelig konsekvens. Dette sker på talrige måder og i talrige sammenhænge: Overalt, hvor menneskers timelige liv sikres, beskyttes, opretholdes, udvikles, uddybes og beriges.

2.3 Pædagogisk virksomhed og kristen oplæring i lys af de to regi

- a. En skelnen mellem og sammenholdelse af det verdslige og det åndelige regi er af betydning for pædagogisk virksomhed på evangelisk-luthersk grund.
- b. Kristne hjem, menigheder, skoler og institutioner er kendetegnet ved, at de mennesker, som virker dér i varierende grad både har en funktion i det verdslige og i det åndelige regi.
- c. Diakoni, som er menighedens tilrettelagte omsorg for både genfødte og ikke genfødte medmennesker, er en funktion såvel af det verdslige som af det åndelige regi.
- d. Opdragelse kan begrundes ud fra kærlighedsbudet og er således en diakonal opgave.
- e. Pædagogisk virksomhed på kristen grund (se hovedpunkt 4) er hovedsagelig et virke i det verdslige regi.
- f. Kristen oplæring (se hovedpunkt 5) er hovedsagelig et virke i det åndelige regi.

3. PÆDAGOGISK MANDAT OG PÆDAGOGISKE INSTITUTIONER

3.1 Pædagogisk mandat

- a. Forældrene til barnet har det primære pædagogiske og oplæringsmæssige mandat.
- b. Andre pædagogiske mandathavere (staten, menigheden, skolen, institutionen) har et af forældreretten afledet mandat.
- c. Ingen pædagogisk mandathaver har uindskrænket ret over barnet. Barnet såvel som ethvert andet menneske er grundlæggende *Guds*.

- d. Det kan komme på tale, at en sekundær mandathaver – dersom barnet lider grov overlast og udsættes for fundamentale svigt – fratager en primær mandathaver ret til omgang med barnet.
- e. Et pædagogisk mandat indebærer såvel en myndighed som en forpligtelse i forhold til barnet. Rettigheder og ansvar går hånd i hånd. Jo stærkere myndigheden og rettigheden er, desto større er også forpligtelsen og svaret.

3.2 Pædagogiske institutioner

- a. Hjemmet er ifølge skaberordningen (1 Mos 1,28 og 2,24) og Guds åbenbarede vilje (fx 5 Mos 6,4-13 og Ef 6,1-4) det grundlæggende sted for opdragelse, undervisning og forkyndelse.
- b. Samfundet/øvrigheden kan efter behov oprette skoler, børnehaver og andre institutioner til at hjælpe (i sjældne tilfælde erstatte) forældrene i deres opdragelse og undervisning.
- c. Kristne hjem og menigheder har krav på – og skal fra statens side gives reel mulighed for – at kunne etablere frie institutioner til at varetage et opdragende, undervisende og forkyndende virke. Disse institutioner har en diakonal karakter, og de har et virke såvel i det verdslige som i det åndelige regi.

4. PÆDAGOGISK VIRKSOMHED PÅ KRISTEN GRUND

4.1 Generelt

- a. Der kan ikke udledes én bestemt pædagogisk teori eller praksis af kristentroen. Men et kristent livs- og menneskesyn samt læren om de to regi leverer nogle grundlæggende og normerende bidrag til pædagogisk teori-dannelse og praksis, som må udvikles i kritisk dialog med de pædagogiske teorier og praksiser, der findes i kulturen.
- b. Pædagogisk virksomhed på kristen grund er grundlæggende en tjeneste for medmennesket.

4.2 Konstruktiv og destruktiv

- a. Mennesket har kropslige, sjælelige og åndelige potentialer (se 1.6g). Mennesket har fysisk udrustning, som kan være til gavn og glæde for mennesket selv og for andre.

Mennesket har tanker, vilje og følelser, som kan være konstruktive og kreative. Mennesket har sproglige, sociale og handlingsmæssige potentialer som fx evnen til empati, solidaritet, respekt, barmhjertighed, organisation og ledelse.

- b. Menneskets potentialer udvikles i samspil med andre og gennem træning.
- c. Det er pædagogens opgave at være med til at udvikle disse potentialer ved at give barnet mulighed for at kommunikere, løse opgaver, gøre erfaringer og efterhånden tilegne sig vaner og holdninger.
- d. Mennesket er ikke udelukkende produkt af arv og opvækst. Det kan også *selv* gribe ind i sin udvikling og forholde sig til egen arv og opvækst.
- e. Samtidig med at mennesket er konstruktivt, er det destruktivt. I forhold til Gud er denne destruktion (også kaldet arvesynden, jf. CA 2) absolut. I forhold til medmennesket, skaberværket og jeg'et selv er denne destruktion relativ (jf. CA 18).
- f. Destruktionen ytrer sig såvel individuelt i det enkelte menneske som i strukturelle, kollektive og samfundsmæssige mønstre, jf. udtrykket *arvesynd*.
- g. På grund af destruktionen må menneskets konstruktive potentialer have rammer for at komme til udtryk.
- h. Pædagogen kan altså tage udgangspunkt i, at barnet er konstruktivt på det skabelsesmæssige plan; men pædagogen må også tage højde for, at barnet er destruktivt, hvorfor der må sættes rammer, som fremmer det konstruktive og hæmmer det destruktive. Guds åbenbarede vilje og lov er overordnet norm i disse forhold.
- i. Det er en væsentlig pædagogisk opgave at støtte og hjælpe barnet til at kunne genkende, afsløre og rumme såvel egne som andres destruktive og konstruktive sider.

4.3 Kærlighed og selvværd

- a. Gud er tilgivelsens og kærlighedens kilde, hvilket er fundamentalt for alt menneskeligt samliv - også den specielle form for menneskeligt samliv, som pædagogiske situationer er. Tilgivelse og kærlighed er både forudsætning, drivfjeder og håb i den pædagogiske proces.
- b. Kærligheden er det bærende i forholdet mellem børn og forældre. Bibelen er gennemvævet af et billede af Gud som fader, hvis primære karakteristikum er kærlighed.
- c. Barnet har et grundlæggende behov for at føle sig betingelsesløst elsket - især af sine forældre.

- d. Der er lighed mellem og forskel på den kærlighed, som forældre har til deres egne børn, og den pædagogiske kærlighed (= omsorg), som andre pædagoger har til de børn, de har ansvar for.
- e. Omsorgens væsentligste kendetegn er ikke de varme følelser, men viljen til at se verden fra barnets perspektiv og handle til bedste for barnet.
- f. Omsorgen for barnet udfordrer fx til:
- tålmodighed
 - udholdenhed
 - barmhjertighed
 - konsekvens
 - fasthed
 - at være leder i den pædagogiske situation
 - at se barnet, som det er
 - at lytte til barnets signaler
 - at sætte egne behov til side
 - at slippe barnet fri, efterhånden som det modnes
 - skønsomhed til at give barnet opgaver, som er udfordrende uden at være tyngende.
- g. Jesu ord »Du skal elske din næste som dig selv!« (Matt 22,29) angiver den selvfølgeligelige forudsætning, som ligger i, at mennesket er et jeg, hvilket det må være for at kunne elske sin næste. Kun den, som *er nogen* (har identitet), kan være noget for andre. Kærlighedsbudet handler derfor ikke om at udviske sig selv eller foragte sig selv, ej heller om, at man ikke må tage hensyn til egne grænser.
- h. I den pædagogiske situation er barnet pædagogens nærmeste næste. Barnets nærmeste næste er de andre børn og pædagogen.
- i. Kærlighedsbudet er altid et bud om at elske det forhåndenværende medmenneske på givent sted og i given tid. I pædagogisk sammenhæng vil det sige: Have omsorg for netop de børn, som den pågældende pædagog har ansvar for her og nu, med disse børns fysiske, psykiske og sociale udrustning eller mangel på samme.
- j. Pædagogen må komme børnene i møde og gå med dem så langt, han finder, det tjener deres tarv, og uden at komme i konflikt med Guds normer.

4.4 Opdragelse

- a. Opdragelse er grundlæggende en proces, hvor et mindrearigt, umyndigt menneske lever sammen med et ældre, myndigt menneske med henblik på at opnå personlig myndighed.

- b. Opdragelse er en mangesidet virksomhed, som kan indkredses og tilnærmelsesvist defineres ved metaforer som:
 - at forme
 - at lade vokse
 - at møde.
- c. Mennesket behøver opdragelse for at virkeliggøre sin menneskelighed (Ordsp 5,23; Ef 6,1-4).
- d. Enhver opdrager og enhver, som bliver opdraget, står til ansvar for Gud og for hinanden.
- e. Pædagogisk virksomhed har i væsentlig grad til hensigt at fremme udslagene af menneskets konstruktive potentialer og at dæmpe udslagene af menneskets destruktive potentialer.
- f. Barnet har ret til at få de voksnes holdninger til, hvad der er ret og galt, sandt og løgnagtigt, værdifuldt og overflødigt, smukt og grimt. Disse holdninger er en blanding af objektive normer og subjektive vurderinger fra den voksnes side - med muligheden for at tage fejl som en uundgåelig risiko.
- g. Barnet kan enten stadfæste eller forkaste disse holdninger.
- h. Opdragelsen ophører, når den unge er blevet myndig, hvorefter denne overtager det fulde ansvar for sin fortsatte dannelse i samspil med andre mennesker, bl.a. de tidligere opdragere.

4.5 Undervisning og læring

- a. Undervisningen skal søge at bibringe børnene maksimal viden om, kendskab til, forståelse af og handle-muligheder over for den samlede livsvirkelighed - vel vidende, at denne grundlæggende er ubegribelig og modsætningsfyldt, hvorfor selv den mest veltilrettelagte undervisning ikke kan gøre dette på udtømmende vis.
- b. Undervisning på kristen grund (fortrinsvis i skolesammenhæng) har til hensigt at medvirke til alsidig (formal *og* material) dannelse af barnet. Barnet skal lære om den verden, det lever i, for at kunne leve ret i den.
- c. Undervisning på kristen grund vælger stof fra såvel det verdslige som det åndelige regi (jf. hovedpunkt 2).
- d. Undervisning på kristen grund giver det bibelske stof en legitim plads i skolens samlede undervisning som et åbenbaringsord, der udgør:
 - I. Oplæringens indhold (se hovedpunkt 5).
 - II. Forståelseshorisonten for skolens øvrige stof, således at eleverne får mulighed for at forstå sig selv og den verden, de lever i, i lys af et kristent livs- og menneskesyn.

- e. Den ramme eller helhedsopfattelse, som undervisning på kristen grund sættes ind i, tolkes og vurderes i, er derfor en anden end den, undervisning på grundlag af et andet homogent eller et pluralistisk livssyn sættes ind i.
- f. Da undervisning på kristen grund ønsker at forberede eleverne til det samme samfund, som megen anden undervisning, vil mange kundskaber og færdigheder være fælles med undervisning i samfundet i øvrigt.
- g. Da undervisning på kristen grund fundamentalt set er tjeneste for mennesket, kan undervisning aldrig opfattes som den voksnes ensidige påvirkning af børnene, men heller ikke som barnets ensidige udvikling af egne potentialer.
- h. Både pædagog og barn er begrænsede og faldne. Derfor vil det sagte aldrig være lig med det hørte i undervisningen. Dette bør afstedkomme en passende ydmyghed og respekt hos pædagogen i forhold til barnet.
- i. Barnets læring er et subjektivt forhold, som pædagogen ikke kan detaljstyre og råde over, men det er pædagogens opgave at tilrettelægge så befordrende omstændigheder for barnets læring som muligt.
- j. Undervisning og læring intenderer ikke at afsluttes, når den unge er blevet myndig, men kan fortsætte under forskellige former livet igennem.

4.6 Selvstændighed

- a. Pædagogisk virksomhed sigter på barnets selvstændighed (jf. 1 Mos 2,24). Selvstændigheds-trangen hos barnet er altså ikke syndig i sig selv, men i pagt med Guds vilje. Pædagogens opgave er derfor at støtte barnet i selvstændighedsudviklingen, kort sagt at gøre sig selv overflødig som pædagog.
- b. Menneskelig selvstændighed udelukker ikke, men forudsætter, lydighed mod og tillid til Gud.
- c. Barnet har ret til at sætte grænser og vente sig respekteret, ikke som voksen, men netop som barn.
- d. Pædagogen har ret til at sætte grænser og vente sig respekteret som en voksen, der gradvist - eftersom barnet udvikles - lader selvstændighedsudviklingen forløbe.
- e. Mennesket dannes til et selvstændigt individ i møde med Gud, andre mennesker og kulturen.

4.7 Autoritet

- a. Det fjerde bud (»Ær din far og din mor«, 2 Mos 20,12) er udtryk for, at Gud har indsat pædagogiske autoriteter – først og fremmest forældrene – i barnets liv. I afledt forstand gælder det andre, som overdrages ansvar for børn, fx lærere, børnehavepædagoger og medarbejdere i børnearbejde, jf. LLK: »Det vil sige: Vi skal frygte og elske Gud, så vi ikke ringeagter vore forældre og foresatte eller vækker deres vrede, men holder dem i ære, tjener, lyder, elsker og agter dem.«
- b. Barnet såvel som de pædagogiske autoriteter står under Guds autoritet for at gøre hans vilje.
- c. Den voksne og barnet er på niveau med hinanden, hvad angår menneskeværld og betydning, men pædagogen er for en tid givet myndighed over barnet – en myndighed, som altid skal tjene barnets tarv.
- d. Asymmetrien i den pædagogiske situation viser sig derved, at den voksne har det grundlæggende ansvar for den pædagogiske situation.
- e. Af de nytestamentelige uddybninger af det fjerde bud (Ef 6,1-4 og Kol 3,20-21) fremgår det, at budet bl.a. implicerer barnets lydighed. Ikke blind lydighed, for barnet skal ikke dresseres, men seende lydighed, fordi barnet respekterer og respekteres af forældrene, jf. betydningen af »respekt«: at se igen. Se desuden 4.6.
- f. Barnets lydighed er aldrig ubetinget, for »man bør adlyde Gud mere end mennesker« (ApG 5,29).
- g. Autoritet er nødvendig i pædagogiske situationer, for at nogen kan sætte magt bag kampen for at hæmme det onde og fremme det gode i barnets liv. Derfor er det grundlæggende godt for børn at møde grænser, når disse sættes af voksne, som ikke misbruger deres position til underkuelse af barnet.
- h. Autoritet kan misbruges og bliver misbrugt. Det er et kendetegn ved sand menneskelig autoritet, at den står under etisk forpligtelse. Opdrageren skal udlevere sin magtudøvelse til etisk efterprøvelse i bevidsthed om, at han kan tage fejl.
- i. Det gode eksempel, opmuntringen og tilskyndelsen til at gå den rette vej er bærende i pædagogisk virksomhed. Børn må gennem voksne få klare signaler om, at det er dejligt, at de findes, at de er værdifulde, og at de kan noget.
- j. Det er ikke realistisk at drive pædagogisk virksomhed ud fra en antagelse af, at advarsler, formaninger, krav og straf kan undgås. Børn må gennem voksne få klare signaler om, at de bryder sig så meget om børnene, at de

- tager kampen for at sætte grænser og forklarer barnet, hvad der er ondt og godt.
- k. Manglende eller svigtende opdragelsesvilje er uacceptabel og forkastelig.
 - l. Fysisk, mental eller åndelig børnemishandling er uacceptabel og forkastelig. I 1 Mos 9,6 forbyder Gud således overgreb på mennesker, fordi mennesket er skabt i Guds billede.
 - m. At sætte sin voksne, fysiske overlegenhed ind for at hindre et mindreårigt barn i en skadelig eller uønsket adfærd eller for at fremme en gavnlig og ønsket adfærd hos barnet er ikke nødvendigvis at krænke det, men kan være udtryk for en omsorg for barnet, der svarer til dets udviklingstrin.
 - n. De nytestamentelige formaninger, som taler om børnenes lydighed, taler i samme forbindelse om forældrenes rimelighed og respekt for barnet. »Og fædre, gør ikke jeres børn vrede, men opdrag dem med Herrens tugt og formaning« (Ef 6,4). »Fædre, I må ikke tirre jeres børn, så de mister modet« (Kol 3,21). Forældre - og andre pædagoger - formaner således til ikke at tirre børnene til vrede, ikke fremprovokere bitterhed og raseri hos dem, ikke presse dem unødigt, så de mister modet og bliver forskræmte og kuede.
 - o. At »fædre« nævnes eksplicit i Ef 6,4 og Kol 3,21 indebærer, at faderen i familien har et overordnet, men ikke eksklusivt ansvar for børnenes opdragelse og oplæring i den kristne tro. Dette er et opgør med fædres (mænds) tilbagetrækning fra pædagogiske opgaver og opmuntring til dem om aktiv og praktisk involvering.

5. KRISTEN OPLÆRING

5.1 Børn og voksne i forhold til Gud

- a. Børn og voksne står i et absolut ligeværdigt forhold til Gud.
- b. I henseende til at modtage Guds ord og gå ind i Guds rige er barnet et forbillede for den voksne, jf. Luk 18,17. Kristen oplæring bør altså ikke ensidigt rettes imod det, barnet skal blive, men også imod, hvad det skal *forblive*.
- c. Den eneste frelser for såvel børn som voksne er Jesus Kristus, som er Guds svar på menneskets altoverskyggende frelsesbehov.
- d. Børn såvel som voksne genfødes og indlemmes i Guds rige ved dåb i den treenige Guds navn og tro på Jesus Kristus.

5.2 Dåben og troen

- a. Børn, som fødes i kristne hjem, skal døbes, jf. Matt 28,18-20, Luk 18,15-17, Kol 2,11-12, Tit 3,4-8 samt LLK's forklaring til dåben og CA 9.
- b. Dåben er Guds genfødende gave til et i sig selv total fortabt menneske.
- c. Dåbsbarnet gives troens gave og indlemmes i Guds rige. Barnet har en plads og udfylder en funktion - netop som barn - i Guds menighed.
- d. Gud åbenbarer sig og skaber troen hos såvel børn som voksne igennem nådemidlerne: Døb, nadver og Ordet.
- e. Kristen oplæring kan ikke sikre troens liv. Oplæringen finder sted i håb og forventning om, tro på og bøn til, at Gud kan skabe og bevare troen, når og hvor han vil ved sine nådemidler og Åndens virke (LLK's forklaring til 3. trosartikel samt CA 4).
- f. Troen er tillid til Gud, skabt og næret ved nådemidlerne; ikke et psykologisk fremkaldt fænomen i mennesket. Troen har altså ikke sæde et bestemt sted i personligheden, men har som gudskabt virkelighed med hele personligheden at gøre: samvittigheden, det ubevidste og det bevidste, tanke, vilje og følelse, krop og ånd, hvor den afhængig af alder og modenhed vil få synlige udtryk i ord, holdninger og handlinger.
- g. Troen skal næres og oplæres for at bevares.

5.3 Oplæringens vilkår

- a. Guds ords formidling kan ikke adskilles fra det levede kristenliv med dets sejre og nederlag. Børn oplæres i meget høj grad gennem ord, som virkeliggøres i voksenliv. Derfor er det vigtigt for børn, at det, voksne siger, svarer til det, de viser i livet.
- b. Gud vil bruge faldne og begrænsede voksne - med mangelfulde pædagogiske evner, kontaktmuligheder, indlevelsessevner, formuleringsevner, handlinger og kærlighed - i den kristne oplæring; men Guds Ånd er den eneste livgiver.
- c. Barnets forældre har det primære ansvar for barnets kristne oplæring. Sekundært har fadderne og menigheden et ansvar (det kollektive fadderansvar).
- d. Menighedens ansvar ytrer sig fx i fællessamlinger for hele familien, særskilte tiltag over for børn og unge, støtte til forældrenes oplæring i hjemmet og kristen skoledrift.
- e. Den kristne oplæring bør finde sted under hele barnets opvækst - tilpasset barnets alder, modenhed og baggrund - og fortsætte hele livet.

- f. Barnets oplevelser og erfaringer i livet med Gud, fx følelsen af skyld og tilgivelse må ikke sættes lig med den voksnes.

5.4 Oplæringens mål

- a. Med »mål« i denne sammenhæng tænkes der ikke på traditionelle, målbar-pædagogiske mål; men på overordnede kristelige mål, som det er nødvendigt for oplæreren at have for øje, men som man ikke kan sikre sig at nå, idet kun Gud - når og hvor han vil - kan føre mennesker til tro og bevare dem til evig salighed.
- b. Den kristne oplærings mål er »at gøre til Jesu disciple«, jf. Jesu ord i Matt 28,18-20: »Mig er givet al magt i himlen og på jorden. Gå derfor hen og gør alle folkeslagene til mine disciple, idet I døber dem i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn, og idet I lærer dem at holde alt det, som jeg har befalet jer. Og se, jeg er med jer alle dage indtil verdens ende.« At være Jesu disciple får betydning for hele det kristne menneskeliv.
- c. Den kristne oplærings mål er, at barnet og den unge
- føres ind i deltagelse og medvirken i den kristne menighed, herunder sættes i forbindelse med nådemidlerne,
 - lærer Den treenige Gud at kende,
 - tror på ham,
 - bevares i troen,
 - handler efter Guds vilje i det kristne menneskeliv i verden,
 - bliver evigt saligt.
- d. Den kristne oplærings mål i forhold til det udøbte barn er at føre barnet til omvendelse og tro på Gud, og efter en oplæring - med forældrenes samtykke - at lade barnet døbe.
- e. Den kristne oplærings mål i forhold til et døbt, men ikke-troende barn er at føre barnet til omvendelse og tro på Gud; ikke fornyet dåb.

5.5 Oplæringens indhold

- a. Hele Guds ord er også for børn; men barnet bør høre Guds ord under former og i udvalg, der er adækvate for alderstrin, modenhed og baggrund.
- b. Barnet har samme behov som den voksne for at møde Guds ord som lov og evangelium, men det bør ske under former og i udvalg, der er adækvate for barnets alder, modenhed og baggrund.
- c. Gennem loven vil Gud i det åndelige regi afsløre synden og således skabe åbenhed for evangeliet. Gennem evangeliet vil Gud skabe tillid til og tro

på frelseren Jesus Kristus, som har bragt frelse, forsoning og syndernes forladelse for al synd, skyld og evig straf.

- d. Kernestoffet i den kristne oplæring er bibelhistorien samt indholdet i De ti Bud (herunder kristen etik), Trosbekendelsen (herunder kristen dogmatik), Fadervor (herunder bøn) og sakramenterne, jf. indholdet af LLK.
- e. Dette stof har både en teoretisk og en praktisk side. Den sidste drejer sig om kristenlivets praksis i hjem, menighed og samfund.

5.6 Oplæringens former

- a. *Deltagelse og indlevelse.* Der er tale om, at barnet lever og færdes i miljøer, sammenhænge og fællesskaber, hvor Guds ord og den af kulturen bestemte kristne tradition leves ud. Der kan fx være tale om barnets deltagelse og indlevelse i bordbøn, aftensang, klubvirksomhed, menighedsfællesskab og lignende.
- b. *Indøvelse.* Der er tale om en mere intentional oplæring, hvori barnet ikke udelukkende er betragtede og modtagende, men også aktivt deltagende. Der kan fx være tale om indøvelse af egen aftenbøn og bibellæsning, korsvar i kirken og bekendelse af troen.
- c. *Samtale.* Der er tale om spontane eller planlagte samtaler med barnet om spørgsmål, emner og forhold, der vedrører den kristne tro og det kristne liv. Samtalen kan enten opstå på barnets eller den voksnes foranledning.
- d. *Fortælling.* Der er tale om fortælling af især bibelhistorie, men også fx kirke- og missionshistorie, hvorigennem barnet kan lære Gud at kende gennem hans handlinger i historien. Fortællingen er ikke undervisning i den forstand, at den er karakteriseret ved omtale og samtale; men den kan føre til det. Fortællingen er ikke forkyndelse i den forstand, at den er karakteriseret ved tiltale; men bibelfortællingen kan i lighed med forkyndelsen antage form af proklamation og danne baggrund for tiltale. Fortællingen kan således indgå i såvel undervisning som forkyndelse.
- e. *Undervisning.* Der er tale om en tilrettelagt, fremadskridende aktivitet for og med et eller - som regel - flere børn, for at udvikle det enkelte barns tanke-, viljes- og følelsesliv i vekselvirkning mellem den voksnes og barnets aktivitet. Undervisning i forbindelse med kristen oplæring kan benytte sig af alle metoder, undervisningsformer og hjælpemidler, som fremmer en forståelse og tilegnelse af kristentro, kristenliv og bibelkundskab - idet der tages hensyn til stoffets specielle åbenbaringskarakter.
- f. *Forkyndelse.* Der er tale om en formidling af Guds ord som lov og evangelium i tiltalens og proklamationens form i en kontekst, hvor børnene gi-

ves mulighed for en bekræftende reaktion på stoffets udfordringer gennem samtale, bøn og bekendelse. Der kan fx være tale om en prædiken, en andagt, et vidnesbyrd, et lovsangssamvær eller et bedefællesskab.

- g. Oplæringens seks hovedformer hverken kan eller bør adskilles. Den ene form vil rumme elementer af de fem andre. Ideelt set bør de alle være til stede og virke sammen i den kristne oplæring.

5.7 Oplæringens rum

- a. Kristen oplæring finder sted, når Guds ord formidles, sakramenterne forvaltes og det kristne liv udfolder sig blandt mennesker.
- b. Den kristne oplærings vigtigste rum er:
 - I. den kristne familie/det kristne hjem,
 - II. den kristne menighed, herunder menighedens børnearbejde og konfirmandforberedelse,
 - III. kristne skoler,
 - IV. kristne institutioner, fx børnehaver.
- c. Deltagelse, indlevelse og indøvelse (5.6a og 5.6b) finder i høj grad sted i I og II.
- d. Samtale og fortælling (5.6c og 5.6d) finder i lige høj grad sted i I, II, III og IV.
- e. Undervisning (5.6e) finder i høj grad sted i II og III.
- f. Forkyndelsen (5.6f) finder i høj grad sted i II, men også I, III og IV rummer forkyndelsesmæssige samvær – oftest i form af andagter.
- g. Kristendomsundervisning i den offentlige skole i Danmark er at betragte som et virke inden for det verdslige regi – for at give kendskab til kristendommen med henblik på elevernes almenviden og almindannelse. Men også i dette regi kan Ånden skabe troen, når Bibelens ord formidles, og/eller når eleven møder det levede kristenliv. Desuden kan denne undervisning medvirke til at give kundskabsmæssig basis for oplæringen i de andre rum.

5.8 Opdragelse, kristenliv og helliggørelse

- a. Det er ikke muligt at trække en skarp grænse mellem pædagogisk virksomhed på kristen grund (hovedpunkt 4) og kristen oplæring (hovedpunkt 5). To eksempler: 1) Når en mor sætter sin dreng i rette, fordi han har bidt lillebror i armen, kan det både være opdragelse af barnet og forkyndelse af det femte bud. 2) Når en far trøster sin datter med et knus og fortæller hende, at der ikke længere er grund til at have dårlig samvittig-

hed, så kan det både være opdragelse og forkyndelse af tilgivelsens mulighed i forhold til Den himmelske Far.

- b. Som det gælder for skabelse og genløsning, verdsligt og åndeligt regi, lov og evangelium er idealet også her at sammenholde *den pædagogiske virksomhed på kristen grund* og *den kristne oplæring* uden at sammenblande dem, og at skelne mellem dem uden at adskille dem.
- c. For alle mennesker, men især for mindreårige børn, som sanser, lærer og dannes i højere grad konkret end abstrakt, er det vigtigt, at den pædagogiske virksomhed på kristen grund og den kristne oplæring går hånd i hånd.
- d. For alle mennesker, men især for mindreårige børn, som har et selvstændigt forhold til Gud fra dåbens dag (eller før), er det vigtigt, at der praktiseres større frihed i den kristne oplæring end i den pædagogiske virksomhed på kristen grund. Forældre og andre pædagogiske autoriteter må ikke misbruge deres mentale og fysiske overlegenhed til at presse barnet i troens anliggender og øve åndelig tvang. Troen skabes og næres kun i frihed.
- e. Da forældrene også har myndighed over barnet i forhold til den kristelige påvirkning, behøver det hverken være misbrug eller overgreb, at forældrene tager barnet med til gudstjeneste, sender det i børneklub eller forlanger, at det skal sidde stille under andagten.
- f. Opdragelse består i at fremkalde, fremme og skabe grundlag for udvikling af barnets moralske potentialer - både gennem forbillede, opmuntning, vejledning og krav om lydighed - mens helliggørelse er en proces, hvor den troende ved et værk af Helligånden bliver mere og mere sandt det menneske, han er skabt til at være. Dersom barnet er troende, vil denne helliggørelse også ske i barnet.
- g. Opdragelsen af barnet og barnets helliggørelse kan ikke adskilles. På den anden side må barnets helliggørelse ikke sættes *lig med* dets opdragelse. Barnets helliggørelsen sker altså ikke *ved hjælp af* opdragelsen, men heller ikke *adskilt* derfra.
- h. En formidling af Guds vilje i ord (formaning) og liv (forbillede) er afgørende for barnets helliggørelse - og bliver samtidig en del af barnets opdragelse.
- i. Fundamentalt for såvel opdragelse som helliggørelse er mødet med kærligheden. Det er afgørende for barnet at møde menneskers (især forældrenes) kærlighed og Guds kærlighed forkyndt i evangeliet om Jesus Kristus.

OM KRISTENT PÆDAGOGISK INSTITUT (KPI)

Kristent Pædagogisk Institut (KPI) blev stiftet den 25. april 1998.

KPI vil

- gennemtænke pædagogisk arbejde på Bibelens grund
- støtte og inspirere personer med pædagogiske opgaver til at tænke og handle ud fra et kristent livs- og menneskesyn
- støtte og inspirere personer, som formidler kristentroen til børn og unge.

KPI vil gøre dette ved at

- arrangere kurser og konferencer
- tilbyde foredrag, vejledning og litteraturhjælp til studerende og personer under videreuddannelse inden for de pædagogiske fag
- tilbyde foredrag til lokale kurser og temaaftner
- give tilbud inden for efter- og videreuddannelse
- give ansatte mulighed for fordybelse i pædagogiske spørgsmål
- give ansatte mulighed for at formidle deres indsigt i artikler og bøger.

FORMÅL

Formålet med KPI er at bidrage til teologisk og pædagogisk gennemtænkning med henblik på at fremme pædagogisk praksis: undervisning, opdragelse, vejledning og forkyndelse i skole, institution, kirke og hjem.

GRUNDLAG

KPI bygger sin virksomhed på den kristne tro, således som den er udtrykt i Bibelen. Hele Bibelen er Guds inspirerede, fuldt troværdige og urokkelige ord og absolutte autoritet i alle spørgsmål vedrørende kristen tro, lære og livsførelse.

KPI bygger sin virksomhed på den overbevisning, at den evangelisk-lutherske kirkes bekendelse er en ret forståelse af Den hellige Skrift.

YDERLIGERE INFORMATION

KPI's kontor

Ansgarvej 8 · 3400 Hillerød · tlf. 48 24 24 62 · e-mail chp@kpi.dk

KPIs hjemmeside

www.kpi.dk, som desuden rummer artikler, litteraturhenvisninger mv., som omhandler temaerne fra »Tesar om pædagogik og kristendom«.

OM FORFATTEREN

- Carsten Hjorth Pedersen (født 1955)
- Tidligere lærer og pædagogisk sekretær i Foreningen af Kristne Friskoler
- Cand.polit. (pædagogik og kristendom) fra Norsk Lærerakademi 1996
- Pædagogisk konsulent i Kristent Pædagogisk Institut (KPI) 1999